

פגשתי אדם שאין לו תקווה

נתנאל אלישיב

אמש פגשתי אדם חסר תקווה.

כמוני, הוא מתגורר ביישוב באזור השומרון. כמו ליישוב שלי, גם ליישוב שלו אין תב"ע (תכנית בניין עיר) מאושרת. כבר שנים שהתכניות מוכנות, אבל חסרה להן חתימה של שר הביטחון. כשהעניין עלה בשיחתנו, אמרתי לו "נקווה שבממשלה הבאה עלינו לטובה הנושא יטופל", והוא ענה לי, דרוך כולו: "אני לא סומך על אף אחד יותר!". אמרתי לו שלא ביקשתי שיסמוך, אבל מותר לקוות. אבל הוא בשלו, לא מוכן אפילו לקוות. ניסיתי לקבל הסכמה שלו, ולו בשתיקה, לכל מיני משפטים שבהם ואריאציה של השורש ק.ו.ה., אך ללא הועיל. עצוב, לא? אדם שלא מוכן לקוות לטוב?

נראה שמצב נפשי כל כך מיואש יכול להיווצר דווקא אצל אנשים שהיו בעבר נאיביים. כשאדם התרגל להאמין **שלא ייתכן** שדברים שאינם לרוחו יתרחשו, והם מתרחשים, כשאדם חושב שייחול כמו "היה לא תהיה" הוא הבטחה ולא רק תפילה, ובסוף מתברר ש"יהיה גם יהיה", הוא מאבד את תמימותו, ונעתק לקיצוניות השנייה. לאחר שכבר נכווה, שוב לא ייתן לעצמו להאמין ולקוות, הוא מעדיף שלא לפתח ציפיות כלשהן מאשר לצפות לטוב ובכך להסתכן באכזבה נוספת.

בתחום הפסיכופתולוגיה הרבו לחקור את ההפרעה הדו-קוטבית, המוכרת יותר בשם מאניה-דפרסיה. הלוקה בהפרעה זו נע ונד בין מצבי רוח קיצוניים נוגדים: מצד אחד תקופות של מאניה, המתאפיינות במצב רוח מרומם ואופורי ובמידה מופרזת של הערכה עצמית ותחושות גדלות ועוצמה, ומהצד השני תקופות של דיכאון כבד, המתאפיינות בפאסיביות, חוסר אנרגיה, חוסר אמון בערך העצמי וביכולתך לפעול ולשנות את המציאות. לפי הסברה הרווחת, הדפרסיה היא תוצאה של המאניה: כשאדם מגלה שהערכתו העצמית המופרזת הייתה נטולת בסיס מציאותי, הוא מתאכזב ונעשה דיכאוני.

זה זמן רב שהציבור הדתי-לאומי – בייחוד אותו חלק ממנו שגר ביישובים הומוגניים מזרחית לקו הירוק – נראה כמי שלקה בסוג של מאניה-דפרסיה קולקטיבית. בשנים שקדמו להתנתקות הייתה במגזר זה אופוריה נטולת בסיס, שגרמה לבניו לחשוב שלא ייתכן שיישובים יעקרו, ש"העם אתנו" וכל השמאלנים המרגיזים האלה הם בבחינת כלבים שנובחים, בעוד ששיירת ההתנחלויות עוברת. אני נזכר בהקשר לזה במכתב שקיבלתי לאחר בחירות תשס"ג (2003), בהן מפלגת הליכוד בראשות אריאל שרון זכתה לארבעים מנדטים¹. המכתב היה מארגון שפועל באזור מסוים של יהודה ושומרון, וכלל משפט בסגנון של: "עכשיו, לאחר שהעם הביע בבחירות באופן חד-משמעי את נאמנותו להתיישבות היהודית ביהודה ושומרון ולחברון עיר האבות" וכו'. שלחתי תרומה, כפי שהתבקשתי, אך צירפתי מכתב בו שאלתי את הכותב לאלו בחירות התכוון, כי אם כוונתו הייתה לבחירות שנערכו במדינת ישראל, לא זו בלבד שתוצאותיהן לא ביטאו תמיכה חד-משמעית בהתנחלויות, אלא שהן היו מפגן תמיכה באדם שהצהיר ללא הרף שפניו "ל"יתורים כואבים" ובמי שהבטיח (בטקס בלטרון ובמרכז

¹ לשם הדיקו: הליכוד זכה ב-38 מנדטים והגיע ל-40 מנדטים עם צירופם של שני חברי הכנסת של ישראל בעלייה.

הליכוד) לפלסטינים מדינה עצמאית². לא כתבתי לו כך כדי להקניט, חלילה, אלא כדי למחות על האשליה חסרות האחריות שפיזרו כבר אז גורמים שונים, אשליה שמנעו את ההתמודדות האמיתית עם החולשה התודעתית שפשתה בחברה הישראלית, חולשה שאפשרה בהמשך הדרך את ההתנתקות מרצועת עזה.

דרכן של אשליה להתפוגג, דרכה של המציאות לטפוח על פני הדמיונות שאנשים מפתחים. כשציבור נאמני ארץ ישראל ראה כיצד התכנית הנבזית להחרבת יישובים פורחים הצליחה, כשהוא ראה איך יישובים שנבנו בעמל ובמסירות נפש במשך עשרות שנים הפכו תוך ימים ספורים לעיי חורבות, וכשהוא ראה את האדישות הנוראה של חלקים נרחבים בחברה הישראלית כלפי כל זה – הוא נעשה פסימי ומיואש ונכנס לדיכאון. רגשות שליליים החלו ממלאים את חלל עולמו, ולצד טינה הולכת וגוברת כלפי כל מי שנתפס – בצדק ושלא בצדק – כאשם בגירוש, הלך והתפשט הייאוש מן האפשרות לתקן, הייאוש מעם ישראל. דגל המאניה הורד מן התורן והושב לבעליו החוקיים – הסטרא אחרא, אשר מיד תלה במקומו את הדגל השני שהיה באמתחתו – דגל הדפרסיה.

עצוב לראות אדם מיואש, עצוב פי כמה לראות אדם מאמין מיואש. האין האמונה והייאוש הפכים גמורים? האין האמונה בד' כוללת גם את האמונה בעם ישראל? האם המאמינים צריכים ללמוד את האמונה בעם ישראל מן החילוניים? בשבועות האחרונים נהייתי לקרוא דבריהם של שני חילוניים שמבססים את השקפת עולמם על אמונתם בעם ישראל.

רא"ל במיל. משה (בוגי) יעלון כתב בסוף ספרו החשוב 'דרך ארוכה וקצרה' (עמ' 279):

"אני יהודי, ישראלי וציוני. אני מאמין בכוחות הגנוזים בעם הזה ובמדינה הזו."

ובראיון עיתונאי (מקור ראשון, ט' בחשוון תשס"ט) אמר אחד ממנהיגי הליכוד, בני בגין:

"אני מאמין שאנחנו חזקים, יש לנו כוחות פנימיים, ומתוך אופטימיות זו אני גוזר ללא

חשש את הסתכלותי על המציאות."

אולי גם המאמינים יואילו בטובם להאמין?

הגיע הזמן לקום על הרגליים. הגיע הזמן להתנער מן הייאוש. לא נחזור אל האופוריה חסרת הבסיס המיוסדת על פרשנות מסולפת של המציאות, אך גם לא ניתן לכישלונות הגדולים של עמנו לרפות את ידינו ולכרסם באמונתנו. אני מאמין באלוהי ישראל, ואני מאמין בעם ישראל. אני מאמין שאנחנו – ואנחנו זה כלל ישראל – מסוגלים לשנות כיוון ולהפיק לקחים מן האשליה והדמיונות שגרמו לנו לסטות מן הדרך ומן האמונה בצדקת הדרך. אני מאמין שיש בכוחנו להצמיד את מדינת ישראל קדימה.

אני לא מתפעל לרגע אחד מכל שונאי המתנחלים והדתיים שיורים בנו את חציהם המושחזים יומם ולילה. אני יודע שמי שמכפיש את המתנחלים עושה זאת כי אש אהבת הארץ היוקדת בתוך תוכו כל כך לזהות, עד שהדרך היחידה שנתרה לו להתגבר עליה היא דרך העלבונות וההשמצות. אני יודע שמי שמביט בעין רעה על כל דבר שעולה ממנו ריח של תורה הוא בסתר לבו המאמין היותר גדול, עד כדי כך שהוא יודע שברגע שירפה לרגע מן השלילה המוחלטת הוא ייבלע בלהט אמונתו.

אני מאמין.

² אולי כאן המקום להפריך את התעמולה הימנית לפיה "אריאל שרון הלך לבחירות על מצע של 'דין נצרים כדין תל-אביב'". לאמתו של דבר, משפט זה נאמר על ידי שרון לאחר הבחירות, בפגישה עם עמרם מצנע, שמטרתה ככל הנראה הייתה להניא את מפלגת העבודה בראשותו של מצנע מלהצטרף לקואליציה של שרון. במערכת הבחירות לא נאמר דבר וחצי דבר שיכול היה להתפרש כעידוד הרחבת ההתנחלויות.